

ZAPISNIK
sa 44. sjednice Odbora za ljudska prava i slobode Skupštine Crne Gore,
održane 30. septembra 2019. godine

Sjednica je počela u 14 sati i 30 minuta.

Sjednici je predsjedavao dr Halil Duković, predsjednik Odbora.

Sjednici su prisustvovali sledeći članovi/ce Odbora: dr Suad Numanović, Mirsad Murić, Momčilo Martinović, mr Branka Tanasijević, dr Nedžad Drešević i dr Ljiljana Đurašković.

Sjednici nije prisustvovao član Odbora dr Budimir Aleksić.

Sjednici su, u skladu sa članom 67 stav 1 Poslovnika Skupštine Crne Gore, prisustvovali: Valentina Pavličić, zastupnik Crne Gore pred Evropskim sudom za ljudska prava i Vanja Radević, savjetnica u Kancelariji Zastupnika Crne Gore pred Evropskim sudom za ljudska prava.

Sjednici su, u skladu sa članom 67 stav 2 Poslovnika Skupštine Crne Gore, prisustvovali: Zdenka Perović, zamjenica Zaštitnika/ce ljudskih prava i sloboda Crne Gore koja obavlja funkciju Zaštitnika/ce, Danijela Brajković, savjetnica Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore i Zoran Vujičić, koordinator Programa ljudskih prava i pravde NVO „Građanska alijansa“.

Sjednicu su pratili predstavnici medija.

Predsjednik Odbora za ljudska prava i slobode dr Halil Duković je predložio da se dnevni red predložen u Sazivu za 44. sjednicu dopuni sledećim tačkama:

- 2. PISMO DIREKTORA VESTMINSTERSKE FONDACIJE ZA DEMOKRATIJU ZA ZAPADNI BALKAN I PROGRAMSKOG MENADŽERA UPUĆENO PREDSEDNIKU ODBORA ZA LJUDSKA PRAVA I SLOBODE I PREDSEDNICI ODBORA ZA RODNU RAVNOPRAVNOST SKUPŠTINE CRNE GORE - ZAHTJEV ZA NOMINACIJU ČLANA I ZAMJENIKA ČLANA U ODBORU MREŽE ODBORA ZA LJUDSKA PRAVA I RODNU RAVNOPRAVNOST NA ZAPADNOM BALKANU (HUGEN);**
- 3. INFORMACIJE O AKTIVNOSTIMA PREDSEDNIKA I ČLANOVA ODBORA ZA LJUDSKA PRAVA I SLOBODE, REALIZOVANIM U SEPTEMBRU 2019. GODINE.**

Predlog Predsednika Odbora o dopuni Dnevnog reda je prihvaćen i za sjednicu je jednoglasno utvrđen sledeći

DNEVNI RED:

- 1. IZVJEŠTAJ O RADU KANCELARIJE ZASTUPNIKA CRNE GORE PRED EVROPSKIM SUDOM ZA LJUDSKA PRAVA U STRAZBURU ZA 2018. GODINU;**
- 2. PISMO DIREKTORA VESTMINSTERSKE FONDACIJE ZA DEMOKRATIJU ZA ZAPADNI BALKAN EMILA ATANASOVSKOG I PROGRAMSKOG MENADŽERA IVANA RADOJEVIĆA UPUĆENO PREDSEDNIKU ODBORA ZA LJUDSKA PRAVA I SLOBODE I PREDSEDNICI ODBORA ZA RODNU RAVNOPRAVNOST SKUPŠTINE CRNE GORE - ZAHTJEV ZA NOMINACIJU ČLANA I ZAMJENIKA ČLANA U ODBORU MREŽE ODBORA ZA LJUDSKA PRAVA I RODNU RAVNOPRAVNOST NA ZAPADNOM BALKANU (HUGEN);**

3. INFORMACIJE O AKTIVNOSTIMA PREDSJEDNIKA I ČLANOVA ODBORA ZA LJUDSKA PRAVA I SLOBODE, REALIZOVANIM U SEPTEMBRU 2019. GODINE:

- (1) Informacija sa Sastanka predsjednika Odbora za ljudska prava i slobode dr Halila Dukovića sa koizvjestiocima Parlamentarne skupštine Savjeta Evrope za Crnu Goru, Ionut-Marian Stroem i Anne Mulderom, održanog u Podgorici 12. septembra 2019. godine;**
- (2) Informacija sa Sastanka predsjednika Odbora za ljudska prava i slobode dr Halila Dukovića sa programskim menadžerom Vestminsterske fondacije za demokratiju Ivanom Radojevićem, održanog u Podgorici 19. septembra 2019. godine;**
- (3) Informacija o učešću članice Odbora za ljudska prava i slobode mr Branke Tanasijević na Konferenciji „Porodično i partnersko nasilje nad ženama s invaliditetom u Crnoj Gori“, održanoj u Podgorici 24. septembra 2019. godine;**

4. TEKUĆA PITANJA.

PRVA TAČKA- IZVJEŠTAJ O RADU KANCELARIJE ZASTUPNIKA CRNE GORE PRED EVROPSKIM SUDOM ZA LJUDSKA PRAVA U STRAZBURU ZA 2018. GODINU

Zastupnica Crne Gore pred Evropskim sudom za ljudska prava Valentina Pavličić je saopštila da je Vlada Crne Gore u maju 2019. usvojila ovaj Izvještaj koji predstavlja prikaz stručnog rada Kancelarije Zastupnika koji je posljednjih godina upodobljen reformi Evropskog suda za ljudska prava u Strazburu. Ocijenila je važnim da Izvještaj u kojem su prikazani predmeti koje su imali u radu dostavi Odboru za ljudska prava i slobode Skupštine Crne Gore i o postupcima pred Evropskim sudom za ljudska prava izvijesti poslanike.

Osnovna uloga Zastupnika je odbrana države pred Evropskim sudom za ljudska prava, ali ne odbrana kakvu vrši Zaštitnik imovinsko-pravnih interesa pred nacionalnim sudovima, već odbrana pravnih standarda države. U posljednje četiri godine broj predmeta protiv Crne Gore pred Evropskim sudom je povećan, ali ne zbog velikog broja kršenja ljudskih prava, već zbog svijesti građana Crne Gore koja je na visokom nivou i povjerenja u rad ove međunarodne institucije. Poređenja radi, u 2015. podneseno je 129 predstavki, u 2016. godini 165, u 2017. godini 138 i u 2018. godini 318 predstavki protiv Crne Gore. Važno je istaći da je 2015. pred Evropskim sudom za ljudska prava dokazano da je ustavna žalba djelotvorno pravno sredstvo za zaštitu prava građana Crne Gore, pa su svi građani koji su imali intenciju da podnose predstavku Evropskom sudu prethodno morali da iskoriste ustavnu žalbu. Međutim, građani se i dalje nakon podnijetih ustavnih žalbi obraćaju Evropskom sudu.

Od 398 predstavki koje su imali u radu u 2018. godini, najviše njih se odnosilo na povredu člana 6 Evropske konvencije o ljudskim pravima kojim je garantovano pravo na pravično suđenje. Prepoznatljiv je i broj predstavki koje osim prava na pravično suđenje imaju povredu prava imovine, odnosno člana 1 Protokola 1. Kada Evropski sud ustanovi povredu prava na imovinu, dodjeljuje se i naknada materijalne štete. U 2018. godini, Evropski sud je u odnosu na Crnu Goru donio 13 presuda, od čega je u 11 utvrdio povredu određenog ljudskog prava.

Zastupnica se osvrnula na pojedine presude koje će ostaviti traga u pravnom sistemu Crne Gore, među kojima su „KIPS i Drekalović protiv Crne Gore“ u kojoj je Evropski sud utvrdio povredu prava na pravično suđenje privrednog društva i njegovog vlasnika. To pravo je onda inkorporirao sa povredom prava na djelotvorni pravni lijek u upravnom postupku i sa povredom prava na imovinu. U vezi sa ovim predmetom i presudom koja je postala pravosnažna u junu 2019. godine, Evropski sud je utvrdio pravično zadovoljenje koje je Vlada Crne Gore isplatila u zakonskom roku. Međutim, kada je Sud utvrdio povredu prava na imovinu, odložio je donošenje takve odluke i ostavio državi da se nagodi sa podnosiocem predstavke, ali i pored velikog napora Vlade Crne Gore i Zastupnika da se nađe zajedničko rješenje sa podnosiocem ove predstavke oko pravičnog zadovoljenja, nije postignut dogovor, pa je podnosilac predstavke tražio da odluku o tome donese Evropski sud. Jedna od značajnih presuda je „Milićević protiv Crne Gore“ u kojoj je utvrđeno da su državni organi odgovorni za hospitalizaciju i status mentalno oboljelih lica.

Kada su u pitanju odluke koje donosi Evropski sud za ljudska prava, u 2018. godini bilo ih je osam u odnosu na Crnu Goru. Iako je Sud pozvao Vladu da se izjasni i Vlada dala svoje argumente za odbranu, Sud u naknadnoj fazi ima pravo da određenu predstavku proglasi neprihvatljivom.

U posljednje tri godine Evropski sud je promijenio svoju praksu u pogledu načina odlučivanja, pa su sada sve države ušle u takozvani „WECL sistem odlučivanja“. Ovaj sistem podrazumijeva da više nije potrebno da bude donijeta presuda prema državi Crnoj Gori koja se smatra „dobro ustanovljenom sudskom praksom“, već se kao „WECL“ praksa u odnosu na Crnu Goru mogu uzeti i presude protiv drugih država gdje je određeno pitanje već razmotreno od strane Evropskog suda.

U pogledu dužine trajanja postupka Crna Gora nije ništa drugačija od ostalih država, dok Italija prednjači u dužini trajanja postupka. U posljednjih nekoliko godina u crnogorskom pravosuđu ostvaren je napredak, jer je veliki broj starih predmeta završen. Međutim, završavajući te predmete strankama je data mogućnost da se žale zbog dužine trajanja postupaka koji su pred crnogorskim sudovima započeti 1990-ih godina. U nekim predmetima pred Evropskim sudom za ljudska prava, odmah se prihvata prijateljsko poravnanje što je i obaveza Crne Gore koja je potpisala sve deklaracije od Brajtona do Kopenhagena kojima se obavezala da se neće upuštati u proces merituma ako se na početku utvrdi da su svi argumenti koje podnosioc predstavke navodi ispravni i tačni i ukoliko država nema osnov za odbacivanje takve predstavke. U Odluci „Ivanović i *Daily Press* protiv Crne Gore“ Evropski sud je stao na stanovište crnogorskih sudova kada je u pitanju povreda prava na slobodu izražavanja, kao i u Odlukama „Bulatović protiv Crne Gore“ i „Bakić protiv Crne Gore“ gdje je Sud stao na stranu države.

Zastupnica Pavličić je naglasila da obaveze države nastupaju kada Evropski sud donese presudu, odnosno odluku. Ukoliko presuda nije ispoštovana, obavještava se Komitet ministara koji razmatra predmete koji se nalaze pod posebno pojačanim nadzorom. U ovom trenutku Crna Gora nema nijedan predmet pod pojačanim nadzorom pred Komitetom ministara i na svim sastancima Komiteta ministara ističe se da je Crna Gora primjer države koja poštuje demokratske standarde koje je Evropski sud utvrdio. Kada je u pitanju izvršavanje presuda Evropskog suda za ljudska prava, Crna Gora je na visokoj poziciji, jer detaljno poštuje naloge Evropskog suda koji se odnose kako na opšte, tako i na posebne mjere. U vezi sa materijalnim aspektom izvršenja presuda u kojima je utvrđena povreda i odluka Evropskog suda, donijetih po prijateljskim poravnanjima u kojima je dosuđena pravična naknada u 2018. godini, iz Budžeta Crne Gore isplaćeno je svega 114.000 eura, dok je u prethodnoj godini bilo oko 300.000 eura. Najavila je da će Crna Gora, na inicijativu Savjeta Evrope, 18. oktobra 2019. godine biti domaćin Konferencije na kojoj će ugostiti ministre pravde i unutrašnjih poslova država regiona.

Uloga Zastupnika je da sve organe koji su učestvovali u određenom predmetu na nacionalnom nivou upozna sa onim što je preporučeno od strane Evropskog suda. U tom smislu Kancelarija Zastupnika je u saradnji sa sudijama Vrhovnog suda pripremila Priručnik o izvršenju presuda Evropskog suda koji je preveden na engleski jezik i prezentovan Evropskom sudu koji ga je ocijenio veoma kvalitetnim.

U okviru Izvještaja o radu za 2018. godinu Zastupnica je dala određene preporuke koje je Vlada usvojila u svojim Zaključcima. Preporučeno je da se nastavi sa realizacijom posebnog programa edukacije o standardima Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda za sve zaposlene koji obavljaju poslove visokog rukovodnog kadra u organima državne uprave i ovlašćena službena lica koja vode upravni postupak i donose rješenja, čije odluke mogu biti predmet sudskog postupka pred Upravnim sudom Crne Gore, kako bi se preduprijedilo kršenje prava na „suđenje u razumnom roku“ u upravnom postupku i time postigao krajnji cilj-sticanje osnovnih znanja i vještina koje su potrebne državnim službenicima za vođenje i odlučivanje u upravnim postupcima. Vrhovnom državnom tužilaštvu Crne Gore preporučeno je da u okviru svoje nadležnosti posebnu pažnju usmjeri izvršavanju presuda Evropskog suda za ljudska prava u kojima je utvrđena povreda člana 2 (pravo na život) i člana 3 Konvencije (zabrana mučenja), s obzirom na obavezu državnog tužilaštva da po službenoj dužnosti po pravosnažnosti donijete presude Evropskog suda za ljudska prava sprovede efikasnu istragu i preduzme sve neophodne korake kako bi se istraga okončala.

U raspravi su učestvovali: Zdenka Perović, zamjenica koja obavlja funkciju Zaštitnika/ce ljudskih prava i sloboda Crne Gore, Zoran Vujičić, koordinator Programa ljudskih prava i pravde u NVO „Građanska alijansa“ i poslanici: dr Suad Numanović, dr Ljiljana Đurašković, Mirsad Murić i predsjednik Odbora dr Halil Duković.

Zamjenica koja obavlja funkciju Zaštitnika/ce ljudskih prava i sloboda Crne Gore Zdenka Perović je saopštila da je institucija Zaštitnika mehanizam koji može preventivno da djeluje i doprinese da država uštedi na postupcima pred Evropskim sudom za ljudska prava. Značajan dio predstavki podnesenih Evropskom sudu bio je predmet razmatranja u instituciji Zaštitnika koja je dala svoja mišljenja sa preporukama. Skrenula je pažnju državnim organima na važnost argumenata datih u mišljenju i preporukama Zaštitnika, navodeći da ne treba polemisati sa ličnostima koje su uputile preporuke. Bolje bi bilo da se sve završi zajedničkim snagama u Crnoj Gori kako bi naši građani najbrže mogli ostvariti svoja prava.

Koordinator Programa ljudskih prava i pravde u NVO „Građanska alijansa“ Zoran Vujičić je saopštio da su presude Evropskog suda za ljudska prava korisne za Crnu Goru, jer se iz njih može izvući pouka. Lošim radom pojedinaca u državnim organima Crne Gore stvaraju se određeni propusti koje na kraju plaćaju građani Crne

Gore, zbog čega se službenici moraju kontinuirano edukovati. Upoznao je članove Odbora sa odštetnim zahtjevom u predmetu "KIPS d.o.o. i Drekalović protiv Crne Gore" u kojem je, prema njegovim saznanjima, u opticaju preko 30 miliona eura na ime naknade materijalne štete. Ukoliko u ovom predmetu ne dođe do postizanja sporazuma sa državom, odluku o visini materijalne nadoknade će donijeti Evropski sud za ljudska prava u Strazburu. Upitao je da li Zastupnica ima indeks broja predstavki iz Crne Gore pred Evropskim sudom za ljudska prava prema broju stanovnika. Mišljenja je da će predmet „Martinović protiv Crne Gore“ i video snimci koji budu prikazani pred Velikim vijećem narušiti sliku o Crnoj Gori. Smatra da sudske odluke u Crnoj Gori još uvijek nijesu dovoljno usklađene sa praksom Evropskog suda za ljudska prava, a naročito obrazloženja presuda. Upitao je i da li Zastupnica sugerise sudijama da što više koriste praksu Evropskog suda za ljudska prava i da li ima informaciju da pojedine presude koje se oslanjaju na praksu Evropskog suda za ljudska prava na višim sudskim instancama budu ukinute. Interesovalo ga je da li Zastupnica dijeli bojazan da će Ustavni sud izgubiti djelotvornost pravnog lijeka ukoliko se nešto ne promijeni.

Poslanik dr Suad Numanović smatra da je Kancelarija Zastupnika Crne Gore pred Evropskim sudom za ljudska prava doprinijela povećanju svijesti građana koji se sve češće obraćaju Evropskom sudu. Ocijenio je da je Izvještaj o radu Kancelarije Zastupnika Crne Gore pred Evropskim sudom za ljudska prava u Strazburu za 2018. godinu pregledan i pripremljen sa mnogo uloženog rada i truda. Povećan broj pritužbi protiv Crne Gore ne treba protumačiti kao znak slabosti crnogorskog sudstva, već kao povećanje svijesti građana o još jednoj instanci koja im može pomoći u ostvarivanju pravde. Važnim cijeni ispunjavanje datih preporuka, posebno onih koje se tiču edukacije donosilaca odluka što će doprinijeti prevenciji mogućih kršenja ljudskih prava. Ohrabruje i informacija o smanjenju broja neriješenih predmeta pred crnogorskim sudovima, kao i smanjenje trajanja postupka. Zaključio je da u saradnji Ustavnog suda Crne Gore, Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore i svih nadležnih državnih organa treba unapređivati stanje u ovoj oblasti.

Poslanica dr Ljiljana Đurašković je upitala da li je bilo slučajeva pritužbi na rad Vrhovnog državnog tužioca i Specijalnog državnog tužioca i koliko. Poručila je da se član 6 Evropske konvencije o ljudskim pravima mora adekvatno primjenjivati u našem sudstvu. Zaključila je da je povećana svijest građana Crne Gore o institucijama za zaštitu ljudskih prava i pravima koje štiti Evropska konvencija o ljudskim pravima.

Poslanika Mirsada Murića je interesovalo koliko je zaposlenih u Kancelariji Zastupnika Crne Gore pred Evropskim sudom za ljudska prava i da li je taj broj dovoljan za kvalitetan i obiman rad. Ocijenio je da Zastupnik i zaposleni u Kancelariji Zastupnika Crne Gore pred Evropskim sudom za ljudska prava rade veoma dobro. Pohvalio je činjenicu što nijedan predmet iz Crne Gore nije pod pojačanim nadzorom Komiteta ministara Savjeta Evrope. Zaključio je da je u državnim institucijama neophodno organizovati edukacije službenika, naročito mlađeg kadra o standardima u oblasti ljudskih prava.

Predsjednik Odbora za ljudska prava i slobode dr Halil Duković je upitao kakva je ocjena Zastupnika o radu našeg pravosudnog sistema. S obzirom da je broj predstavki protiv Crne Gore pred Evropskim sudom u 2018. godini povećan za 130% u odnosu na 2017, upitao je da li je taj rast prouzrokovao nepovjerenjem u naš pravosudni sistem, nezadovoljstvom izrečenim presudama ili su u pitanju drugi razlozi.

Zastupnik Crne Gore pred Evropskom sudom za ljudska prava Valentina Pavličić je saopštila da je od 318 predstavki protiv Crne Gore preko 200 odbačeno u prethodnoj fazi odlučivanja. Po broju predstavki po glavi stanovnika, odnosno indeksu koji za Crnu Goru iznosi 5,11 naša država se nalazi poslije Turske i Azerbejdžana, ali je još jednom naglasila da se najveći broj podnijetih predstavki, preko 80% odbaci u prethodnoj fazi ispitivanja. Saopštila je da je Ustavni sud Crne Gore zatrpan velikim brojem ustavnih žalbi i da će Evropski sud odlučiti da li se one rješavaju dovoljno brzo da bi nečije pravo bilo zaštićeno. U Hrvatskoj je ustavna žalba izgubila djelotvornost, nakon čega su se građani direktno obraćali Evropskom sudu. Žao joj je kad se mišljenja Ombudsmana koja su izuzetna i sadrže preporuke ne ispoštuju od strane nadležnih organa. Predmet „Martinović protiv Crne Gore“ je komuniciran državi koja je ozbiljno dala svoje opservacije, a i Ustavni sud je utvrdio povredu prava u tom predmetu. Raste broj slučajeva u kojima se crnogorske sudije pozivaju na praksu Evropskog suda za ljudska prava. Skoro svakog mjeseca se organizuje jedna ili dvije radionice i obuke za crnogorske sudije.

U Kancelariji Zastupnika pored Zastupnika, radi jedan ovlašćeni prevodilac, dva savjetnika Zastupnika koji moraju ispunjavati uslove kao sudije i od nedavno radi jedan savjetnik II. Ukoliko se poveća broj predstavki koje budu komunicirane i za koje moraju da pripreme odgovore u roku od 12 sedmica, zahtijevaće izmjenu Akta o sistematizaciji.

Na inicijativu Kancelarije Zastupnika i Savjeta Evrope prošle godine je počeo dijalog između Vrhovnog i Ustavnog suda Crne Gore koji je „mali sud za ljudska prava u nacionalnim okvirima“. Predstavke na rad Vrhovnog i Specijalnog državnog tužilaštva ne podnose se Evropskom sudu za ljudska prava, ali je bilo pritužbi na neefikasnost istraga, o čemu će Sud odlučivati.

Zastupnica je zaključila da je naš normativni okvir dobar, ali je pitanje da li se primjenjuje u skladu sa evropskim standardima.

Povodom razmatranja Izvještaja o radu Kancelarije Zastupnika Crne Gore pred Evropskim sudom za ljudska prava u Strazburu za 2018. godinu, Odbor za ljudska prava i slobode sa 44. sjednice, održane 30. septembra 2019. godine, podnosi

I Z V J E Š T A J

O RAZMATRANJU IZVJEŠTAJA O RADU KANCELARIJE ZASTUPNIKA CRNE GORE PRED EVROPSKIM SUDOM ZA LJUDSKA PRAVA U STRAZBURU ZA 2018. GODINU

Odbor za ljudska prava i slobode je u okviru kontrolne uloge Parlamenta, u skladu sa članom 68 Poslovnika Skupštine Crne Gore, na 44. sjednici, održanoj 30. septembra 2019. godine razmotrio Izvještaj o radu Kancelarije Zastupnika Crne Gore pred Evropskim sudom za ljudska prava u Strazburu za 2018. godinu.

Polazeći od navoda u **Izvještaju Evropske komisije o Crnoj Gori za 2019. godinu**: „Crna Gora je nastavila da obezbjeđuje dobar nivo saradnje s **Evropskim sudom za ljudska prava** i nijedna od presuda Suda u odnosu na Crnu Goru nije predmet postupka pojačanog nadzora. Vlada nastavlja da zaključuje prijateljska poravnanja u predmetima koji se odnose na dužinu postupka i neizvršenje domaćih odluka. Crna Gora još nije posmatrač u Agenciji za temeljna prava, ali je izrazila interesovanje da postane. Tokom 2018. godine ESLJP je donio 13 presuda protiv Crne Gore. Većina ih se odnosila na član 6 EKLJP (pravo na pravično suđenje), dvije su se odnosile na član 8 (pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života), dvije na član 1 Protokola br. 1 (pravo na imovinu), dok se jedna odnosila na član 13 (djelotvorni pravni lijek). Povrede su utvrđene u 11 od ovih predmeta. Tokom 2018. godine ukupno je 318 novih predstavlki dodijeljeno tijelu Savjeta Evrope za odlučivanje, a 119 predstavlki je krajem godine bilo neriješeno pred Sudom. Ukupna svijest o institucijama i pravima koja štiti Evropska konvencija o ljudskim pravima (EKLJP) je u porastu. Poboljšanja su i dalje potrebna kada je riječ o primjeni standarda ESLJP i kvalitetu obrazloženja odluka koje se odnose na njih.“ (strana 26 Preвода Izvještaja Evropske komisije o Crnoj Gori za 2019. godinu),

Odbor za ljudska prava i slobode i u 2019. godini je nastavio sa Planom aktivnosti posvećenih nastavku djelovanja u procesu pristupanja Evropskoj uniji i ispunjenju obaveza utvrđenih Izvještajem Evropske komisije o Crnoj Gori za 2019. godinu i Rezolucijom PSSE 2030 (2015) kojom je Crnoj Gori ukinut monitoring i otvoren post-monitoring dijalog, naročito kroz realizaciju obaveza iz akcionih planova Vlade za Poglavlja 23 i 24 u funkciji izgradnje efikasnih institucija i društva vladavine prava, kao preduslova za dalji demokratski razvoj države Crne Gore.

Uvodno obrazloženje Izvještaja o radu Kancelarije Zastupnika Crne Gore pred Evropskim sudom za ljudska prava za 2018. godinu dala je Zastupnik Valentina Pavličić.

U raspravi su učestvovali: Zdenka Perović, zamjenica koja obavlja funkciju Zaštitnika/ce ljudskih prava i sloboda Crne Gore, Zoran Vujičić, koordinator Programa ljudskih prava i pravde u NVO „Građanska alijansa“ i poslanici: dr Suad Numanović, dr Ljiljana Đurašković, Mirsad Murić i predsjednik Odbora dr Halil Duković.

Povodom razmatranja Izvještaja o radu Kancelarije Zastupnika Crne Gore pred Evropskim sudom za ljudska prava u Strazburu za 2018. godinu, Odbor za ljudska prava i slobode je jednoglasno (sa sedam glasova “za”) donio sledeći

ZAKLJUČAK

1. Odbor za ljudska prava i slobode izražava zadovoljstvo zbog porasta svijesti građana Crne Gore o pravima koje štiti Evropska konvencija o ljudskim pravima, o čemu svjedoči rast broja predmeta protiv Crne Gore pred Evropskim sudom u poslednje četiri godine, koji nije rezultat većeg kršenja ljudskih prava, već svijesti građana Crne Gore i povjerenja u rad ove međunarodne institucije.
2. Odbor ocjenjuje važnim što je 2015. godine pred Evropskim sudom za ljudska prava dokazano da je ustavna žalba djelotvorno pravno sredstvo za zaštitu prava građana Crne Gore.

3. Odbor za ljudska prava i slobode pozdravlja činjenicu da Crna Gora nema nijedan predmet pod pojačanim nadzorom pred Komitetom ministara zbog čega se na svim sastancima Komiteta ministara ističe kao primjer države koja poštuje demokratske standarde koje je Evropski sud utvrdio. Ohrabruje informacija da je Crna Gora na visokoj poziciji u izvršavanju presuda Evropskog suda za ljudska prava, jer detaljno poštuje naloge Evropskog suda koji se odnose na opšte i posebne mjere. U vezi sa materijalnim aspektom izvršenja presuda u kojima je utvrđena povreda i odluka Evropskog suda, donijetih po prijateljskim poravnanjima u kojima je dosuđena pravična naknada u 2018. godini, iz Budžeta Crne Gore isplaćeno je svega 114.000 eura, dok je u prethodnoj godini bilo oko 300.000 eura.
4. Odbor za ljudska prava i slobode ohrabruje nadležne organe da preduzmu aktivnosti na realizaciji Preporuka Zastupnika Crne Gore pred Evropskim sudom za ljudska prava i Zaključaka Vlade Crne Gore, usvojenih povodom razmatranja Izvještaja o radu Kancelarije Zastupnika Crne Gore pred Evropskim sudom za ljudska prava u Strazburu za 2018. godinu, kojima se:
- 1) zadužuje Ministarstvo javne uprave-Uprava za kadrove da nastavi sa realizacijom posebnog programa edukacije o standardima Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, za sve zaposlene koji obavljaju poslove visokog rukovodnog kadra u organima državne uprave i ovlašćena službena lica koja vode upravni postupak i donose rješenja, čije odluke mogu biti predmet sudskog postupka pred Upravnim sudom Crne Gore, kako bi se preduprijedilo kršenje prava na „suđenje u razumnom roku“ u upravnom postupku i time postigao krajnji cilj, sticanje osnovnih znanja i vještina koje su potrebne državnim službenicima za vođenje i odlučivanje u upravnim postupcima.
 - 2) preporučuje Vrhovnom državnom tužilaštvu Crne Gore, imajući u vidu stav Komiteta ministara Savjeta Evrope, da u okviru svoje nadležnosti posebnu pažnju usmjeri izvršavanju presuda Evropskog suda za ljudska prava u kojima je utvrđena povreda člana 2 (pravo na život) i člana 3 (zabrana mučenja) Konvencije, s obzirom na obavezu državnog tužilaštva da po službenoj dužnosti po pravosnažnosti donijete presude Evropskog suda za ljudska prava sprovede efikasnu istragu i preduzme sve neophodne korake kako bi se istraga okončala.
 - 3) preporučuje Centru za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu da, cijeneći do sada postignute rezultate na unapređenju efektivne primjene standarda iz sudske prakse Evropskog suda za ljudska prava na nacionalnom nivou, nastavi sa edukacijom sudija i tužilaca o „katalogu konvencijskih prava“ u funkciji njihovog profesionalnog osposobljavanja za jasnu i pravilnu primjenu konvencijskog prava.
 - 4) preporučuje Sudskom savjetu da nastavi sa unapređenjem modela za što brže rješavanje „starih predmeta“ koji se nalaze u radu sudova kako bi se, tim povodom, smanjio broj podnijetih novih predstavlki po osnovu pritužbi na dužinu trajanja postupaka pred domaćim sudovima i da nastavi na radu u cilju podizanja nivoa posvećenosti i odgovornosti sudija o značaju rješavanja sudskih postupaka u razumnom roku i upoznavanju s praksom Evropskog suda za ljudska prava.
 - 5) preporučuje Ustavnom sudu Crne Gore da razmotri mogućnost pronalaženja adekvatnih mjera za sprječavanje prekomjernog trajanja postupaka po ustavnim žalbama i da započne ustavnosudski dijalog sa relevantnim institucijama sistema u cilju unapređenje domaćeg sistema zaštite ljudskih prava i osnovnih sloboda.
5. Odbor za ljudska prava i slobode Skupštine Crne Gore će dostaviti Zaključak Kolegijumu Predsjednika Skupštine Crne Gore, Zastupniku Crne Gore pred Evropskim sudom za ljudska prava, Zaštitniku ljudskih prava i sloboda Crne Gore, Kancelariji za evropske integracije, Delegaciji Evropske unije u Crnoj Gori, Ministarstvu pravde, Delegaciji Skupštine Crne Gore u Parlamentarnoj skupštini Savjeta Evrope, na upoznavanje i Ministarstvu javne uprave, Upravi za kadrove, Ustavnom sudu, Vrhovnom državnom tužilaštvu, Centru za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu i Sudskom savjetu, na postupanje.

DRUGA TAČKA- PISMO DIREKTORA VESTMINSTERSKE FONDACIJE ZA DEMOKRATIJU ZA ZAPADNI BALKAN EMILA ATANASOVSKOG I PROGRAMSKOG MENADŽERA IVANA RADOJEVIĆA UPUĆENO PREDSJEDNIKU ODBORA ZA LJUDSKA PRAVA I SLOBODE I PREDSJEDNICI ODBORA ZA RODNU RAVNOPRAVNOST SKUPŠTINE CRNE GORE - ZAHTJEV ZA NOMINACIJU ČLANA I ZAMJENIKA ČLANA U ODBORU MREŽE ODBORA ZA LJUDSKA PRAVA I RODNU RAVNOPRAVNOST NA ZAPADNOM BALKANU (HUGEN)

Povodom Pisma direktora Vestminsterske fondacije za demokratiju za Zapadni Balkan Emila Atanasovskog i programskog menadžera Ivana Radojevića upućenog predsjedniku Odbora za ljudska prava i slobode i predsjednici Odbora za rodnu ravnopravnost Skupštine Crne Gore kojim zahtijevaju da se nominuje član i zamjenik člana u odboru Mreže odbora za ljudska prava i rodnu ravnopravnost na Zapadnom Balkanu (HUGEN), koja će biti neformalno uspostavljena tokom Regionalne konferencije u Podgorici 7. i 8. oktobra 2019. godine, jednoglasno je odlučeno da se za predstavnika ovog Odbora- zamjenika člana u odboru Mreže predloži poslanik Momčilo Martinović, član Odbora za ljudska prava i slobode.

TREĆA TAČKA- INFORMACIJE O AKTIVNOSTIMA PREDSJEDNIKA I ČLANOVA ODBORA ZA LJUDSKA PRAVA I SLOBODE, REALIZOVANIM U SEPTEMBRU 2019. GODINE:

- (1) Informacija sa Sastanka predsjednika Odbora za ljudska prava i slobode dr Halila Dukovića sa koizvjestiocima Parlamentarne skupštine Savjeta Evrope za Crnu Goru, Ionut-Marian Stroem i Anne Mulderom, održanog u Podgorici 12. septembra 2019. godine**
- (2) Informacija sa Sastanka predsjednika Odbora za ljudska prava i slobode dr Halila Dukovića sa programskim menadžerom Vestminsterske fondacije za demokratiju Ivanom Radojevićem, održanog u Podgorici 19. septembra 2019. godine**
- (3) Informacija o učešću članice Odbora za ljudska prava i slobode mr Branke Tanasijević na Konferenciji „Porodično i partnersko nasilje nad ženama s invaliditetom u Crnoj Gori“, održanoj u Podgorici 24. septembra 2019. godine**

Odbor je usvojio tri Informacije o aktivnostima predsjednika i članova Odbora za ljudska prava i slobode, realizovanim u septembru 2019. godine i to:

1. Informaciju sa Sastanka predsjednika Odbora za ljudska prava i slobode dr Halila Dukovića sa koizvjestiocima Parlamentarne skupštine Savjeta Evrope za Crnu Goru, Ionut-Marian Stroem i Anne Mulderom, održanog u Podgorici 12. septembra 2019. godine;
2. Informaciju sa Sastanka predsjednika Odbora za ljudska prava i slobode dr Halila Dukovića sa programskim menadžerom Vestminsterske fondacije za demokratiju Ivanom Radojevićem, održanog u Podgorici 19. septembra 2019. godine i
3. Informaciju o učešću članice Odbora za ljudska prava i slobode mr Branke Tanasijević na Konferenciji „Porodično i partnersko nasilje nad ženama s invaliditetom u Crnoj Gori“, održanoj u Podgorici 24. septembra 2019. godine.

Informacije su, u skladu sa praksom u radu Odbora, postale sastavni dio Zapisnika sa 44. sjednice Odbora za ljudska prava i slobode.

ČETVRTA TAČKA- TEKUĆA PITANJA

U okviru Tekućih pitanja, predsjednik Odbora dr Halil Duković je informisao članove Odbora da je Međunarodna radionica na temu „Saradnja evropskih parlamentaraca u borbi protiv trgovine ljudima u zemljama Zapadnog Balkana“, koja je bila planirana za 9/10. oktobar 2019. odložena za prvi kvartal 2020. godine.

Takođe, na predlog člana Odbora Mirsada Murića odlučeno je da Odbor za ljudska prava i slobode do kraja godine posjeti Dnevni centar za djecu sa smetnjama u razvoju u Rožajama.

Sjednica je završena u 15 sati i 45 minuta.

SASTAVNI DIO ZAPISNIKA SU:

- (1) **INFORMACIJA SA SASTANKA PREDSEDNIKA ODBORA ZA LJUDSKA PRAVA I SLOBODE DR HALILA DUKOVIĆA SA KOIZVJESTIOCIMA PARLAMENTARNE SKUPŠTINE SAVJETA EVROPE ZA CRNU GORU, IONUT-MARIAN STROEM I ANNE MULDEROM, održanog u Podgorici 12. septembra 2019. godine**
- (2) **INFORMACIJA SA SASTANKA PREDSEDNIKA ODBORA ZA LJUDSKA PRAVA I SLOBODE DR HALILA DUKOVIĆA SA PROGRAMSKIM MENADŽEROM VESTMINSTERSKE FONDACIJE ZA DEMOKRATIJU IVANOM RADOJEVIĆEM, održanog u Podgorici 19. septembra 2019. godine i**
- (3) **INFORMACIJA O UČEŠĆU ČLANICE ODBORA ZA LJUDSKA PRAVA I SLOBODE MR BRANKE TANASIJEVIĆ NA KONFERENCIJI „PORODIČNO I PARTNERSKO NASILJE NAD ŽENAMA S INVALIDITETOM U CRNOJ GORI“, održanoj u Podgorici 24. septembra 2019.**

INFORMACIJA

SA SASTANKA PREDSEDNIKA ODBORA ZA LJUDSKA PRAVA I SLOBODE DR HALILA DUKOVIĆA SA KOIZVJESTIOCIMA PARLAMENTARNE SKUPŠTINE SAVJETA EVROPE ZA CRNU GORU, IONUT-MARIAN STROEM I ANNE MULDEROM, održanog u Podgorici 12. septembra 2019. godine

Predsjednik Odbora za ljudska prava i slobode dr Halil Duković se sastao sa koizvjestiocima Parlamentarne skupštine Savjeta Evrope (PSSE) za Crnu Goru u post-monitoring dijalogu Ionut-Marian Stroem i Anne Mulderom, 12. septembra 2019. godine u Skupštini Crne Gore.

Koizvjestioci Parlamentarne skupštine Savjeta Evrope za Crnu Goru u post-monitoring dijalogu borave u našoj državi u cilju prikupljanja informacija i pripreme izvještaja o aktivnostima koje je Crna Gora realizovala u pogledu ispunjavanja preporuka i obaveza definisanih Rezolucijom PSSE 2030 (2015) „*Poštovanje dužnosti i obaveza od strane Crne Gore*“.

Predsjednik Odbora dr Halil Duković je upoznao koizvjestioce sa nadležnostima i ključnim aspektima rada Odbora za ljudska prava i slobode, navodeći da Odbor kroz multisektorski pristup i saradnju sa nadležnim državnim organima, međunarodnim organizacijama sa sjedištem u Crnoj Gori i nevladinim organizacijama koje se bave zaštitom ljudskih prava realizuje brojne aktivnosti u cilju unapređenja poštovanja i zaštite ljudskih prava i sloboda. U skladu sa praksom usvajanja planskih dokumenata Odbor već devetu godinu, na osnovu aktivnosti Skupštine Crne Gore, Programa rada Vlade, Izvještaja Evropske komisije o Crnoj Gori sačinjava Plan aktivnosti. Prilikom izrade Plana, Odbor se posebno rukovodi ocjenama stanja iznešenim u Izvještaju EK o Crnoj Gori, a naročito iznijetim kritikama, pa u cilju njihovog rješavanja utvrđuje konkretne aktivnosti koje realizuje u saradnji sa svim relevantnim subjektima. Prethodno, predlog plana se dostavlja na oko 50 adresa državnih organa, nevladinog sektora i međunarodnih organizacija sa kojima Odbor ima kontinuiranu saradnju i njihova mišljenja i sugestije se pažljivo razmatraju i uvažavaju od strane ovog radnog tijela.

Koizvjestioci PSSE su postavili sljedeća pitanja:

- Imajući u vidu da je Crna Gora među prvima potpisala i ratifikovala Evropsku konvenciju o državljanstvu i tada izrazila rezervu na član 16 ove Konvencije koji se odnosi na čuvanje prethodnog državljanstva, da li postoji namjera Crne Gore da povuče datu rezervu na član 16?
- Pošto je GRECO u svom Izvještaju ukazao da poslanici nijesu pohađali obuke o primjeni Etičkog kodeksa poslanika i da su se pojedini poslanici našli u konfliktnim situacijama, jer su smatrali da nemaju obavezu da prijave imovinu, interesovalo ih je da li je u međuvremenu nešto urađeno po ovim pitanjima?
- Da li se Odbor za ljudska prava i slobode bavi pitanjima napada na novinare i imovinu medija s obzirom da su na Sastanku sa predstavnicima Komisije za praćenje postupanja nadležnih organa u istragama slučajeva prijetnji i nasilja nad novinarima, ubistava novinara i napada na imovinu medija koizvjestioci informisani da Komisija redovno dostavlja svoje izvještaje Vladi Crne Gore, ali ista ne postupava adekvatno

po njima, zbog čega koizvjestioci smatraju da bi poslanici trebalo da reaguju i upitaju Vladu zašto ne postupa po Izvještajima Komisije?

- Da li je na Odboru bilo riječi o Predlogu zakona o slobodi vjeroispovijesti ili uvjerenja i pravnom položaju vjerskih zajednica?
- Na koji način Odbor za ljudska prava i slobode prati i kontroliše rad Vlade?

Predsjednik Odbora dr Halil Duković je informisao koizvjestioce da Vlada Crne Gore do sada Skupštini CG nije uputila Predlog zakona koji bi se odnosio na povlačenje rezerve date na član 16 Evropske konvencije o državljanstvu i nije upoznat da Vlada ima namjeru da to predloži. Poređenja radi, i veliki broj evropskih država na dozvoljava svojim državljanima čuvanje prethodnog državljanstva i posjedovanje dvojnog.

U vezi sa Etičkim kodeksom poslanika dr Halil Duković je obavijestio da je Odbor za ljudska prava zadužen za nadzor nad primjenom i praćenjem poštovanja Etičkog kodeksa poslanika, ali i da su postojali problemi u primjeni Kodeksa, jer je bilo propisano da zamjenik predsjednika Odbora koji je iz opozicije saziva na sjednicu Odbor i predlaže dnevni red sa aktima koji se odnose na povredu Kodeksa. Stoga u 25. sazivu Skupštine CG nijednom nije sazvana sjednica Odbora povodom pet prijava za kršenje Kodeksa. Istakao je da su poslanici pohađali određeni broj seminara o sprečavanju sukoba interesa i primjeni Etičkog kodeksa, ali nije postojao godišnji kontinuirani sistem obuka. Naglasio je da je u međuvremenu, krajem jula 2019. godine usvojen novi Etički kodeks poslanika, a razlozi sa njegovo donošenje bili su u ispunjavanju preporuka GRECO-a datih u datih u Četvrtoj rundi evaluacije – Sprječavanje korupcije u odnosu na poslanike, sudije i tužioce od 18. oktobra 2017. godine. Ohrabrujuće je što je novim Etičkim kodeksom poslanika propisan „deblokirajući mehanizam“ - ukoliko zamjenik predsjednika ne sazove sjednicu Odbora, Odbor će sazvati Predsjednik Skupštine. Takođe, propisano je da Odbor za ljudska prava i slobode donose Godišnji plan obuka poslanika po pitanju poštovanja i primjene Etičkog kodeksa, a da predlog ovog godišnjeg plana obuka priprema služba Skupštine nadležna za upravljanje ljudskim resursima u saradnji sa Sekretarijatom Odbora za antikorupciju i isti dostavlja Odboru za ljudska prava i slobode u januaru tekuće godine.

Kada je riječ o napadima na novinare i imovinu medija, predsjednik Odbora je saopštio da ova pitanja nijesu u direktnoj nadležnosti Odbora za ljudska prava i slobode, ali se Odbor upoznaje sa njima razmatranjem Izvještaja o radu Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore, kao i kroz neposrednu kvalitetnu saradnju sa Zaštitnikom, Ministarstvom unutrašnjih poslova, Upravom policije i Savjetom za građansku kontrolu rada policije. S tim u vezi, istakao je da su članovi Odbora za ljudska prava i slobode na sjednici održanoj u julu 2019. od strane direktora Uprave policije informisani da su Upravi policije u protekloj godini prijavljena četiri događaja u kojima se kao oštećeni pojavljuju novinari, mediji ili njihova poslovna i lična imovina i svi slučajevi su kvalifikovani kao krivična djela koja su procesuirana prema nadležnom tužiocu. Naglasio je da su svi napadi na novinare u izvještajnom periodu rasvijetljeni.

Takođe su informisani da se istraga najdrastičnijeg napada na novinare u izvještajnom periodu, odnosno nanošenja teških tjelesnih povreda novinarki “Vijesti” nastavlja do potpunog rasvijetljavanja. I pored očiglednih pomaka u istragama napada na novinare, u Upravi policije su svjesni obaveze da sve napore i resurse moraju uložiti da rasvijetle ranije slučajeve nasilja nad novinarima, koji su ostali neriješeni i da je u vrhu prioriteta njihovog rada stvaranje povoljne klime i uslova za slobodu izražavanja, odnosno bezbjednog ambijenta za slobodno i sigurno obavljanje novinarske profesije.

Predsjednik Duković je saopštio da su članovi Odbora informisani da Uprava policije pruža punu podršku u radu Komisiji za praćenje postupanja nadležnih organa u istragama slučajeva prijetnji i nasilja nad novinarima, ubistava novinara i napada na imovinu medija i da njihova saradnja nema spornih, niti otvorenih pitanja. Održana su dva radna sastanka i zajednička je ocjena da je saradnja dodatno unaprijeđena. Takođe, u cilju brže i efikasnije komunikacije, jedan od savjetnika direktora određen je kao kontakt osoba Uprave policije, koja, po potrebi, ostvaruje komunikaciju sa predstavnicima novinarske profesije u vezi sa konkretnim predmetima. Takođe, data je mogućnost da sjednicama Komisije za praćenje postupanja nadležnih organa u istragama slučajeva prijetnji i nasilja nad novinarima, ubistava novinara i napada na imovinu medija prisustvuju policijski inspektori koji rade na određenom predmetu. Pored toga, doprinos zaštiti prava na slobodu izražavanja dat je i novim aktom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji Uprave policije, kojim je u Sektoru kriminalističke policije, u Odsjeku za borbu protiv opšteg kriminaliteta sistematizovano radno mjesto - koordinator za sprečavanje i otkrivanje napada na novinare i predstavnike medija.

U nastavku razgovora sa koizvjestiocima PSSE, predsjednik Odbora dr Halil Duković je saopštio da je Odbor za ljudska prava i slobode matični odbor za Predlog zakona o slobodi vjeroispovijesti ili uvjerenja i pravnom položaju vjerskih zajednica, ali isti još nije u skupštinskoj proceduri jer je u toku postupak njegovog usaglašavanja sa Mišljenjem Venecijanske komisije.

Predsjednik Duković je naglasio da Odbor, u sklopu kontrolne i nadzorne uloge, razmatranjem godišnjih izvještaja koje nadležne institucije u skladu sa zakonom dostavljaju Skupštini Crne Gore, održavanjem kontrolnih i konsultativnih saslušanja na kojima se prati stepen realizacije preporuka Odbora i Zaključaka Skupštine prati aktivnosti Vlade Crne Gore i nadležnih organa na unapređenju ljudskih prava i sloboda. Takođe, ovaj Odbor je prepoznat po posjetama koje realizuje kako bi se poslanici uvjerali na koji način se sprovode zakoni i poštuju ljudska prava. Na taj način Odbor je posjetio brojne institucije koje se bave zaštitom djece, lica sa invaliditetom i lica lišenih slobode. Ovim aktivnostima, po pozivu Odbora, prisustvuju i predstavnici institucije Zaštitnika, međunarodnih organizacija sa sjedištem u Crnoj Gori, nevladinih organizacija sa kojima Odbor ima dobru saradnju, kao i predstavnici medija. Prilikom obilazaka ustanova identifikovani su određeni problemi koji su riješeni zajedničkom aktivnošću nadležnih organa, a shodno preporukama ovog Odbora.

Djelotvornost kontinuirane nadzorne uloge Odbora prikazao je na primjeru pritvorskih jedinica u kojima je stanje značajno poboljšano i usklađeno sa međunarodnim standardima, a posebno sa CPT standardima. Značajan napredak je ostvaren i u poboljšanju položaja djece sa smetnjama u razvoju i njihovoj inkluziji. Takođe, ukazao je na uspjehe u rješavanju statusa raseljenih i interno raseljenih lica naglašavajući da su 1999. gotovo 20% ukupnog stanovništva Crne Gore činile izbjeglice i raseljena lica sa prostora bivše Jugoslavije. Najvažnije je da je Crna Gora svim ovim licima pružila sigurnost, zatvoreni su Kamp Konik I i II, a 98% njih ima riješen pravni status.

Na samom kraju sastanka Predsjednik Odbora je izrazio očekivanje da će informacije koje koizvjestioci PSSE dobiju od sagovornika tokom njihove dvodnevne posjete Crnoj Gori biti korisne za sagledavanje ostvarenog napretka u Crnoj Gori u pogledu ispunjenja preporuka sadržanih u Rezoluciji PSSE 2030 (2015).

INFORMACIJA

SA SASTANKA PREDSJEDNIKA ODBORA ZA LJUDSKA PRAVA I SLOBODE DR HALILA DUKOVIĆA SA PROGRAMSKIM MENADŽEROM VESTMINSTERSKE FONDACIJE ZA DEMOKRATIJU IVANOM RADOJEVIĆEM, održanog u Podgorici 19. septembra 2019. godine

Predsjednik Odbora za ljudska prava i slobode dr Halil Duković sastao sa programskim menadžerom Vestminsterske fondacije za demokratiju Ivanom Radojevićem.

Sastanak je održan u Podgorici 19. septembra 2019. godine.

Sastanku je prisustvovao i generalni sekretar Skupštine Crne Gore Aleksandar Jovičević.

Na sastanku se razgovaralo o organizacionim i logističkim detaljima predstojeće Regionalne parlamentarne konferencije Mreže odbora za ljudska prava i rodnu ravnopravnost zemalja Zapadnog Balkana, koja će se u organizaciji Vestminsterske fondacije za demokratiju održati u Podgorici, 7. i 8. oktobra 2019. godine.

Na Konferenciji se očekuje učešće oko 50 poslanika i predstavnika stručnih službi iz 15 odbora za ljudska prava i rodnu ravnopravnost iz zemalja Zapadnog Balkana. S obzirom da se Konferencija održava u Crnoj Gori na Konferenciju će biti pozvani svi članovi Odbora za ljudska prava i slobode i Odbora za rodnu ravnopravnost Skupštine Crne Gore.

Na samoj Konferenciji će zvanično početi sa radom neformalna Mreža odbora za ljudska prava i rodnu ravnopravnost. Eksperti Vestminsterske fondacije za demokratiju će predstaviti međunarodne prakse u sprovođenju nadzora zakonodavstva koje se odnosi na ljudska prava i rodnu ravnopravnost. Takođe, planirano je predstavljanje analize rada odbora za ljudska prava i rodnu ravnopravnost.

Programski menadžer Vestminsterske fondacije za demokratiju je saopštio da su dosadašnjom analizom rada nadležnih odbora iz zemalja regiona utvrdili da su Odbor za ljudska prava i slobode i Odbor za rodnu ravnopravnost Skupštine Crne Gore svijetli primjeri uspješnog rada koji mogu poslužiti kao primjeri dobre prakse drugim odborima iz regiona.

Na Konferenciji će biti riječi i o najboljim praksama i metodologiji post-zakonodavnog nadzora, o čemu će Vestminsterska fondacija organizovati trodnevni trening za poslanike i službenike odbora uključenih u ovaj projekat početkom novembra 2019. godine u Beogradu. Takođe, radiće na razvijanju onlajn alata za obuku o post-zakonodavnoj kontroli zakona. Početkom 2020. godine biće organizovan trening za poslanike iz odbora za rodnu ravnopravnost, a nakon toga studijska posjeta Velikoj Britaniji.

Učesnici sastanka su iskazali spremnost za saradnju i izrazili očekivanje da će predstojeća Regionalna parlamentarna konferencija doprinijeti nastavku kvalitetne regionalne saradnje, kao i da će iskustva eksperata Vestminsterske fondacije za demokratiju i razmjena regionalnih iskustava doprinijeti daljem unapređenju rada skupštinskih odbora nadležnih za ljudska prava i rodnu ravnopravnost.

INFORMACIJA
O UČEŠĆU ČLANICE ODBORA ZA LJUDSKA PRAVA I SLOBODE
MR BRANKE TANASIJEVIĆ NA KONFERENCIJI „PORODIČNO I PARTNERSKO NASILJE
NAD ŽENAMA S INVALIDITETOM U CRNOJ GORI“,
održanoj u Podgorici 24. septembra 2019. godine

Članica Odbora za ljudska prava i slobode mr Branka Tanasijević učestvovala je na Konferenciji "Porodično i partnersko nasilje nad ženama s invaliditetom u Crnoj Gori", održanoj u Podgorici 24. septembra 2019. godine.

Konferencija je organizovana u okviru projekta „Akcija protiv nasilja i eksploatacije žena s invaliditetom“, koji sprovodi neformalna grupa „Za ravnopravnost žena s invaliditetom“ i NVO „...IZ KRUGA - Beograd“ – Organizacija za zaštitu prava i podršku ženama sa invaliditetom Srbije, a finansira Trag fondacija iz Beograda.

Uvodna obraćanja na Konferenciji imali su: predstavnica Neformalne grupe "Za ravnopravnost žena s invaliditetom" Miroslava-Mima Ivanović, načelnica Odjeljenja za pitanja rodne ravnopravnosti u Ministarstvu za ljudska i manjinska prava Biljana Pejović, samostalna savjetnica za socijalnu i dječju zaštitu u Ministarstvu rada i socijalnog staranja Jovana Radifković Ostojić, savjetnica u Vrhovnom sudu Crne Gore i članica Operativnog tima za borbu protiv porodičnog nasilja i nasilja nad ženama Bojana Bandović i direktorka programa donacija Trag fondacije Natalija Simović.

Predstavnica Neformalne grupe "Za ravnopravnost žena s invaliditetom" Miroslava-Mima Ivanović je izjavila da se o temi ravnopravnosti žena sa invaliditetom veoma malo govori i da se zbog toga često dolazi do pogrešnog zaključka da problem ne postoji. Razlozi o postojanju problema leže duboko ukorijenjeni u stavovima i mentalitetu našeg društva, jer kod većine ljudi vrijednost žene se ocjenjuje na osnovu njenog postignuća kao supruge, majke i domaćice koja mora biti potpuno fizički i mentalno sposobna osoba da bi imala pozitivne rezultate. Socijalni ambijent negativno utiče na osobe sa invaliditetom, jer ih društvo smatra inferiornim. Smatra da je specifičnost žena sa invaliditetom koje trpe nasilje to što nasilje nad njima posmatraju kao normalnu pojavu, a mnogo njih nije ni svjesno samog nasilja koje se vrši nad njima.

Zaključila je da je formiranje Neformalne grupe bitno prvenstveno iz razloga promocije svijesti o problemima žena sa invaliditetom koje trpe neki vid nasilja i uvjerena je da će se radom SOS telefona stvoriti prilika za konkretne razgovore na ovu temu.

Načelnica Odjeljenja za pitanja rodne ravnopravnosti u Ministarstvu za ljudska i manjinska prava Biljana Pejović smatra da u Crnoj Gori postoji dobar zakonodavni i institucionalni okvir za preduzimanje mjera za smanjenje diskriminacije i postizanje rodne ravnopravnosti, kako na državnom tako i na lokalnom nivou. Poručila je da princip rodne ravnopravnosti podrazumijeva jednake mogućnosti za ostvarenje svih prava. Istakla je da na visokim pozicijama u državi nijesu zastupljene pripadnice ženskog pola i da je mali broj žena u sferi politike i ekonomije, a naročito biznisa. Ovaj problem je još izraženiji kad se govori o ženama sa invaliditetom.

Istakla je da je mali broj postupaka za zaštitu od diskriminacije pred Zaštitnikom i da ne postoji ni jedan postupak koji se vodi zbog dvostruke diskriminacije- diskriminacije po osnovu ženskog pola i diskriminacije po osnovu invaliditeta, što se po Zakonu o zabrani diskriminacije tretira i kao diskriminacija i kao otežavajuća okolnost, ali priznaje da je bilo takvih pokrenutih slučajeva čije tvrdnje nijesu dokazane. Zaključila je da je neophodno uložiti dodatne napore na povećanju međusektorske saradnje radi smanjenja disbalansa prilikom zapošljavanja žena sa invaliditetom i da je potrebno raditi na servisu podrške ženama sa invaliditetom koje su žrtve nasilja.

Samostalna savjetnica za socijalnu i dječju zaštitu u Ministarstvu rada i socijalnog staranja Jovana Radifković Ostojić je podsjetila da je Skupština Crne Gore 1. marta 2013. godine donijela Zakon o potvrđivanju Konvencije Savjeta Evrope o sprječavanju i suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici. Usvajanjem Konvencije Crna Gora se obavezala na: zaštitu žena od svih vidova nasilja i sprječavanje, procesuiranje i eliminisanje nasilja nad ženama i nasilja u porodici; doprinos suzbijanju svih oblika diskriminacije nad ženama i promovisanje suštinske jednakosti između žena i muškaraca, uključujući osnaživanje žena; izradu sveobuhvatnog okvira, politika i mjera zaštite i pomoći svim žrtvama nasilja nad ženama i nasilja u porodici. Osim Konvencije zaštitu od nasilja nad ženama i nasilja u porodici garantuje Ustav Crne Gore, zatim pozitivni propisi, strateška dokumenta kao i brojna druga međunarodna dokumenta kao što je CEDAW Konvencija, Evropska Konvencija o ljudskim pravima i slično.

Istakla je da je članom 12 Zakona o zaštiti od nasilja u porodici propisano da su centri za socijalni rad dužni da vode preciznu evidenciju djece i lica sa invaliditetom na svojoj teritoriji, da su radi zaštite od nasilja obavezni da formiraju posebne timove koji će obilaziti porodice u kojima su smještena ili žive djeca i lica sa invaliditetom i kontrolisati postupanje prema tim licima, te da su na osnovu utvrđenog stanja dužni sačiniti pisani izvještaj koji podnose Ministarstvu rada i socijalnog staranja svakih šest mjeseci.

Strategijom o zaštiti od nasilja u porodici za period 2012-2015. godine bila je propisana obaveza izrade Protokola o postupanju, prevenciji i zaštiti od nasilja u porodici koji je razvijen 2011. Međutim, nakon reforme socijalne i dječje zaštite donijet je novi Protokol o postupanju, prevenciji i zaštiti od nasilja nad ženama i nasilja u porodici. Novim Protokolom su propisani koraci koje moraju preduzeti centri za socijalni rad, policija, zdravstvene ustanove, nevladine organizacije i mediji kada se dogodi nasilje, što podrazumijeva postupanje sa posebnom pažnjom kada je žrtva svjedok nasilja nad ženama ili djeteta sa invaliditetom. Naglasila je da su u toku brojne obuke i treninzi o primjeni ovog Protokola, prije svega za centre za socijalni rad i policiju.

Crna Gora je dobila 44 preporuke Grupe eksperata za borbu protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici (GREVIO Komitet), među kojima se ističu dvije:

1. da se eliminiše diskriminacija nad ženama sa invaliditetom u potrazi za zaštitom od nasilja i da im se omogući pristup specijalizovanim uslugama podrške i
2. da se sprovedu ankete o rasprostranjenosti svih oblika nasilja nad ženama i nasilja u porodici uključujući žene sa invaliditetom.

Poručila je da je Ministarstvo rada i socijalnog staranja uz pomoć UNDP-a sačinilo Nacrt akcionog plana za nadgledanje implementacije preporuka iz Izvještaja GREVIO Komiteta o procjeni zakonodavstva i drugih mjera kojima se primjenjuju odredbe Konvencije Savjeta Evrope o sprječavanju i suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici, a u pripremi su i Nacionalni plan unapređenja opštih usluga za žrtve nasilja i Nacionalni plan unapređenja specijalizovanih usluga za žrtve nasilja.

Savjetnica u Vrhovnom sudu Crne Gore i članica Operativnog tima za borbu protiv porodičnog nasilja i nasilja nad ženama Bojana Bandović je podsjetila da je Operativni tim počeo sa radom u februaru 2018. Njegov zadatak je sagledavanje dosadašnje prakse i analiza konkretnih slučajeva, identifikovanje nedostataka u zakonodavstvu i praksi i utvrđivanje daljih smjernica za postupanje i unaprjeđenje na planu prevencije i suzbijanja nasilja u porodici.

Istakla je da rezultati dosadašnjeg rada nijesu zanemarljivi, jer je Operativni tim do sada održao veći broj radnih sjednica na kojima je razmatrano oko 30 slučajeva i proaktivnim djelovanjem inicirao više mjera koje su doprinijele opštem poboljšanju postojećeg stanja. Ukoliko multidisciplinarni timovi nijesu u mogućnosti da uspješno riješe određene slučajeve porodičnog nasilja ili nasilja nad ženama mogu zahtijevati savjete od Operativnog tima. U svim crnogorskim sudovima koji su nadležni da postupaju u slučajevima nasilja u porodici formirane su službe za podršku svjedocima i oštećenima. Istakla je da, nažalost, u javnosti ne postoji dovoljna svijest o postojanju ovih službi.

Takođe, Vrhovni sud je u saradnji sa NVO "Centar za ženska prava" sačinio Informator za svjedoke/oštećene žrtve nasilja u porodici i trgovine ljudima koji je dostupan javnosti na internet stranici Vrhovnog suda. Informator sadrži ne samo prava i obaveze žrtava i svjedoka u postupku, već i spisak ovlašćenih službenika u sudovima kojima se mogu obratiti za pomoć, za koje će početkom oktobra, takođe u saradnji sa NVO "Centar za ženska prava", biti održana dvodnevna obuka posvećena usavršavanju i osposobljavanju za pružanje neophodne pomoći žrtvama i svjedocima porodičnog nasilja.

Direktorka programa donacija Trag fondacije Natalija Simović je upoznala okupljene o radu Trag fondacije koja postoji 20 godina, ali posljednjih pet godina djeluje u regionu i to kroz podršku „ženskim“ organizacijama i pokretima za borbu protiv nasilja nad ženama. Istakla je da je u okviru programa "Snažnije zajedno" od 200 aplikacija širom regiona odabran projekat „Akcija protiv nasilja i eksploatacije žena s invaliditetom“. Smatra da je ovaj projekat pionirski iskorak u pružanju pomoći ženama koje su višestruko marginalizovane i sistemski gotovo nevidljive kada je u pitanju borba protiv porodičnog nasilja.

Mišljenja je da su problemi žena sa invaliditetom koje su žrtve porodičnog nasilja brojni, od sistemske nepristupačnosti uslugama i mjera zaštite do činjenice da su sami nasilnici u partnerskom ili porodičnom odnosu sa njima. Ovi slučajevi nasilja rijetko se prijavljuju, a sistemski odgovori su u najvećem broju slučajeva neadekvatni.

Nakon uvodnih obraćanja, predstavnica NVO "...IZ KRUGA - Beograd" Snežana Mađerčić i autorka Osnovnog paketa obuke za rad na SOS telefonu sa ženama sa invaliditetom koje imaju iskustvo nasilja Lidija Milanović su informisale o značaju i preduslovima za pokretanje SOS telefona za žene sa invaliditetom koje su žrtve nasilja.

Predstavnica NVO "...IZ KRUGA - Beograd" Snežana Mađerčić je istakla da je bilo malo žena koje su se javljale na razgovor zbog trpljenja nekog vida nasilja, već su se obično javljale radi ostvarenja određenih prava. Obično se tek kasnije, poslije nekoliko dugotrajnih razgovora, dođe do priznanja žrtve da se nad njom vrši nasilje. Prema njenom iskustvu, partnersko nasilje postoji, ali su najčešći drugi oblici nasilja poput uskraćivanja potrebnih medikamenata, zanemarivanja, kontrolisanja novčanih sredstava, poziva, izlazaka i slično.

Zaključila je da žene sa invaliditetom nijesu prepoznate u mnogim sferama društvenog razvoja, da izuzetno mali broj žena sa invaliditetom ima visoko obrazovanjem i da je mali broj žena sa invaliditetom, u odnosu na muškarce, koje su aktivne u organizacijama za zaštitu prava osoba sa invaliditetom.

Lidija Milanović je poručila da u društvu treba da postoji jasan stav da žrtva nasilja nije odgovorna za nasilje, već sam nasilnik. Izostanak javnog i moralnog stava dovodi do toga da žena osjeća sramotu i krivicu za pretrpljeno nasilje i, suočena sa osudom sredine, ne želi da otkrije da se nad njom vrši nasilje.

Istakla je da je kroz program SOS telefona u Srbiji osnovana široko dostupna usluga svim ženama, bez obzira na to da li trpe nasilje ili ne. Takođe, dodatni cilj ovog programa je pružanje savjetodavnih usluga korisnicama i intervencije i podrške u konkretnim situacijama. Dugim procesom obuka SOS konsultanata nastojali su da razviju njihove vještine komunikacije, razumijevanja i empatije kako bi bili sposobni da stvore povjerenje osoba sa kojima razgovaraju.

Tokom diskusije članica Odbora za ljudska prava i slobode mr Branka Tanasijević je primijetila da se o istoj temi raspravljalo iz različitih uglova, što je doprinijelo kvalitetu Konferencije. Smatra da su Konferencije ovog tipa prijeko potrebne kako bi se sa njih mogle poslati jasne poruke i otvorila mnoga pitanja o kojima se malo razgovara u Crnoj Gori.

Poručila je da naše društvo ima svoje predrasude prema ženama sa invaliditetom. Ukoliko se ne razgovara o određenom problemu, smatra se kao da isti ne postoji. Muškarci obično kriju nasilje nad njima da bi sačuvali svoj integritet u društvu i odlučuju da prikažu idiličnu porodičnu sliku, dok žene često kriju nasilje da bi sačuvali svoju djecu i integritet, a djeca najčešće kriju nasilje da bi sačuvali roditelje.

Jedna od najtežih predrasuda je da su žene sa invaliditetom drugačije i da njihove potrebe nijesu iste sa potrebama drugih žena. Potrebe, želje i očekivanja žena sa invaliditetom i drugih žena su potpuno iste, jer jedne i druge žele da se ostvare kao majke, supruge i domaćice. Žene sa invaliditetom često polaze od toga da su one krive za svoje stanje pa nasilnika trpe godinama, o nasilju nerado govore ili čak ne prepoznaju ponašanje nasilnika na pravi način. U društvu se smatra da su žene sa invaliditetom manje izložene nasilju od drugih žena, a u praksi nije tako. Prema njenom mišljenju, žene sa invaliditetom su često izložene porodičnom i partnerskom nasilju.

U porodicama čiji je član žena sa invaliditetom često se ne razgovara o reprodukciji, partnerstvu, kontracepciji i roditeljstvu, te postoji prinuđenost da se o ovim stvarima traže informacije iz alternativnih izvora, što nije dovoljno. Taj nedostatak informacija predstavlja jednu od barijera sa kojima se žene sa invaliditetom suočavaju. Odgoj djevojčica sa invaliditetom je usmjeren ka zaštiti od spoljnjih uticaja, te one postaju inertne i osjećaju velike poteškoće kada pozele da se osamostale.

Poslanica Tanasijević je izjavila da se barijerom može smatrati to što se u društvu često govori o medicinskom modelu pristupa osobama sa invaliditetom, nasuprot socijalnom modelu pristupa ovim osobama, koji podrazumijeva njihovu integraciju u društvo. Da bi se žena sa invaliditetom socijalno integrisala potrebno je da ima podršku porodice, da se posmatra kao produktivna, proaktivna osoba koja koristi resurse u društvu i koja zna kako napredovati u životu i ostvariti svoje ciljeve.

Na Konferenciji je zaključeno da je međusobna saradnja svih pojedinaca u društvu jedini model koji može pružiti rezultat. Postoje mnogi vidovi nasilja sa kojima se suočavaju žene sa invaliditetom i potrebno je podići svijest o značajnim problemima ove populacije. Tema je jako osjetljiva i kompleksna i njoj se ne govori puno. Žrtve često nijesu svjesne da trpe nasilje ili su svjesne, ali o tome govore stidljivo, nedovoljno ili o njemu uopšte ne govore. Čini se da se u Crnoj Gori nedovoljno radi na poboljšanju 'zatečenog' stanja. Ženama sa invaliditetom koje trpe nasilje često nedostaje sistemska podrška, ali ne iz namjere, već zbog inertnosti, tromosti sistema ili zbog nedostatka sredstava.

Iskustva iz regiona govore da ni drugi nijesu u stanju da se izbore sa ovim izazovom u potpunosti. Podatak na koji je posebno ukazano na Konferenciji je da u Beogradu postoji samo pet hidrauličnih stolova za ginekologiju, koji su predviđeni za ginekološke preglede žena sa invaliditetom, što je zaista zabrinjavajuće u poređenju sa brojem stanovnika u tom gradu. Međutim, kada se na to nadoveže činjenica da je zahvaljujući nabavci ovih stolova jedna žena sa invaliditetom nakon 50 godina života po prvi put obavila ginekološki pregled, onda ne treba ništa da nas začudi. Napredak je spor, i to ne samo u Crnoj Gori, ali je izvjestan.

Zaključeno je da u Crnoj Gori postoji želja da se pomogne ugroženima, a u toj borbi se naročito ističu proaktivni ljudi iz nevladinog sektora koji su usmjereni ka stvaranju neke vrste systemske podrške ženama sa invaliditetom, a sve u cilju podizanja svijesti o problemima, rješavanja konkretnih problema, prevazilaženja barijera i rušenja predrasuda.

**ZAPISNIK SAČINILA
SEKRETAR ODBORA**

Slava Burić

PREDSJEDNIK ODBORA

dr Halil Duković